

Unsere Sprache

Program nauczania języka niemieckiego
jako języka mniejszości narodowej

dla klas I – III szkoły podstawowej

Bernadeta Sonsała

Prószków 2009

Spis treści

Wstęp

1. Opis programu.....	4
2. Warunki realizacji programu.....	5
3. Ogólne cele kształcenia i wychowania.....	6
4. Szczegółowe cele wychowawcze.....	6
5. Cele kształcenia językowego.....	6
6. Szczegółowe cele kształcenia językowego z podziałem na poszczególne sprawności	7
• Słuchanie i rozumienie tekstu słuchanego	
• Mówienie	
• Czytanie i rozumienie tekstu czytanego	
• Pisanie	
7. Opis sposobu realizacji celów kształcenia i zadań edukacyjnych.....	8
a. Treści nauczania.....	11
• Zakres tematyczny i intencje komunikacyjne	
• Zakres gramatyczny	
• Teksty kultury	
○ Propozycje tekstów literackich	
b. Metody i techniki nauczania.....	24
• Techniki wprowadzające i utrwalające słownictwo	
• Techniki utrwalające słuchania i rozumienia tekstu słuchanego	
• Techniki utrwalające mówienie	
• Techniki ułatwiające czytanie i zrozumienie tekstu czytanego	
• Techniki ułatwiające pisanie	
c. Formy pracy.....	27
• Przykładowe scenariusze lekcji	
8. Opis założonych osiągnięć ucznia w powiązaniu z treściami podstawy programowej.....	32
9. Ewaluacja procesu nauczania.....	36
• Przykładowa karta samooceny ucznia	
• Przykładowa karta oceny ucznia w klasie III	
• Portfolio	
• Przykładowe ćwiczenia kontrolne	
10. Uwagi końcowe.....	47
11. Bibliografia.....	47

Wstęp

Podstawą do nauki języka niemieckiego, jako języka mniejszości narodowej realizowanej w szkołach, jest *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym* (Dz. U. Nr 214, poz. 1579).

Reforma programowa nałożyła na nauczycieli obowiązek wybrania nowego programu, dostosowanego do przepisów zawartych w *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników*.

Wychodząc naprzeciw nauczycielom uczącym języka niemieckiego, jako języka mniejszości narodowej oraz potrzebom stworzenia jednolitego programu nauczania, napisano niniejszy program.

Jego celem jest wsparcie nauczycieli, szczególnie młodych, niemających doświadczenia w pisaniu programów nauczania w pierwszych latach funkcjonowania reformy programowej.

Publikacja ta stanowi pierwszą część całości pt. „Unsere Sprache” obejmującej sześcioletni system kształcenia w szkole podstawowej i obejmuje edukację wczesnoszkolną.

Podziału dokonano ze względu na specyfikę nauczania i uczenia się w klasach I–III i IV–VI oraz różnic rozwojowych uczniów w tych dwóch grupach wiekowych.

Na etapie wczesnoszkolnym proponuje się nauczanie multisensoryczne, które aktywuje wszystkie zmysły, zmusza ucznia do aktywności i naukę poprzez zabawę a jednocześnie wpływa na całościowy i wszechstronny rozwój dziecka.

Nauczanie to umożliwia naukę języka uczniom o różnych typach inteligencji, temperamentu oraz ewentualnych dysfunkcjach któregoś z kanałów percepcji. Prowadzi do wykształcenia pozytywnego stosunku do nauki języków obcych i rozwinięcia motywacji poznawczej uczniów, potrzebnej na kolejnych etapach edukacji. Druga część programu przeznaczona dla klas IV-VI jest kontynuacją nauczania języka mniejszości niemieckiej na drugim etapie edukacyjnym. Wprowadza inne metody i techniki nauczania, dostosowane do konkretnych zadań dydaktycznych, których celem jest systematyzowanie i utrwalanie zdobytej wiedzy.

Nauczanie języka niemieckiego, jako języka mniejszości narodowej przebiega w Polsce w podobny sposób, jak nauka języków obcych. Uczniowie sporadycznie rozmawiają w domu po niemiecku, najczęściej tylko ze swoimi babkami i dziadkami. Podtrzymanie tożsamości, jest dla mniejszości niemieckiej ważne, dlatego nauka języka rozpoczyna się już w przedszkolu.

Nauka w szkole powinna być usystematyzowana i wzbogacona o treści historyczne, geograficzne, aby dzieci miały możliwość poznania swego kraju ojczystego.

Opisując sposób realizacji celów kształcenia i zadań edukacyjnych, autorka używa naprzemiennie pojęć nauczanie języka mniejszości oraz nauczanie języka obcego, gdyż taka jest specyfika nauczania w naszych szkołach.

Program zakłada stopniowanie trudności zadań, adekwatnie do rozwoju emocjonalnego i intelektualnego uczniów szkoły podstawowej.

Uwzględnia nowoczesne metody nauczania oraz założenia zawarte w *Europejskim systemie opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie* - dokumencie opracowanym na zlecenie Rady Europy.

Autorka tej publikacji ma nadzieję, że program ten, będzie przydatnym i praktycznym narzędziem w codziennej pracy nauczyciela. Będzie służył doskonaleniu procesu dydaktyczno – wychowawczego oraz poprawie jakości pracy nauczyciela, a przez to wpływał na rozwój umiejętności językowych uczniów.

Przedstawione tu przykłady metod i technik pracy oraz zestaw literatury powinny zainspirować nauczycieli do tworzenia ciekawych zajęć języka niemieckiego i modyfikowania programu do własnych potrzeb.

Wszystkim korzystającym z tego programu, życzę przyjemnej i owocnej pracy uwieńczonej sukcesami uczniów. Jednocześnie proszę o uwagi dotyczące jego formy, treści oraz metod pracy.

Bernadeta Sonsała

1. Opis programu

Program „**Unsere Sprache**” ma charakter autorski i opiera się na założeniach określonych w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół *opublikowanej w Dzienniku Ustaw z dnia 15 stycznia 2009 r. Nr 4, poz. 17* oraz Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz.U. Nr 89, poz.730).

Uwzględnia cele zawarte w Strategii Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ

Przeznaczony jest dla:

- nauczycieli uczących języka niemieckiego, jako języka mniejszości narodowej
- władz oświatowych
- autorów podręczników i materiałów dydaktycznych
- rodziców uczniów uczących się języka niemieckiego
- uczniów

Program uwzględnia specyfikę nauczania wczesnoszkolnego, opartego na naturalnej metodzie nauczania i uczenia się języka obcego. Wykorzystuje właściwości psychiczne i fizyczne dziecka takie jak: ciekawość, otwartość, potrzebę komunikacji, żądze wiedzy, spontaniczność i aktywność fizyczną.

Bardzo dobre zdolności naśladowcze dzieci sprzyjają poprawnej nauce fonetyki i intonacji języka obcego. Aktywność fizyczna i spontaniczność tej grupy wiekowej sprzyja uczeniu się przez działanie, dając bardzo dobre efekty w nauce języka.

Program zakłada maksymalną eliminację stresu, opiera się na słuchaniu, ogólnym rozumieniu wypowiedzi, imitacji i dobrowolności wypowiedzi.

Cele i treści nauczania zawarte programie „Unsere Sprache” są zgodne z podstawą programową, uwzględniają zainteresowania dzieci 6-10 letnich, wspierają fantazję i kreatywność.

Materiał programowy ma układ koncentryczno – spiralny, to znaczy, że zagadnienia realizowane w klasach I–III będą kontynuowane poprzez ich powtarzanie i poszerzanie w klasach IV–VI, zgodnie z rozwojem psychicznym i emocjonalnym oraz poszerzaniu się kręgu zainteresowań uczniów.

Program jest elastyczny, można go dostosować do indywidualnych warunków i potrzeb nauczyciela oraz uczniów. Przedstawione w nim przykłady są propozycjami rozwiązań i mogą być pomocne w rozwijaniu zdolności uczniów lub udzielaniu pomocy w przewyciężaniu trudności.

Dużą uwagę poświęca się kształceniu mowy poprzez naukę rymów, krótkich wierszy, piosenek, umiejętne splatanie nauki z zabawą.

W załączniku do programu znajdują się teksty literackie, propozycje do nauki pięknego czytania, recytacji lub śpiewu.

Wybrane teksty wspomagają nauczyciela w kształtowaniu właściwych postaw uczniów oraz rozwijaniu zamiłowania do czytelnictwa.

Realizacja programu zakłada po ukończeniu I etapu edukacyjnego osiągnięcie poziomu A1/A1+ według *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego*.

2. Warunki realizacji programu

Program uwzględnia następujące warunki dydaktyczne umożliwiające realizację celów:

- wymiar godzin – co najmniej 3 godziny tygodniowo
- optymalna liczebność grupy- 8 - 12 uczniów, przy większych grupach spada efektywność nauczania, gdyż brak jest czasu na indywidualny kontakt z uczniami.
- wyposażenie szkoły: klasa podzielona na część dydaktyczną i rekreacyjną. W części dydaktycznej stoliki i krzesła, tablica z liniaturą, kolorowa kreda lub pisaki, duża tablica flanelowa, odtwarzacz CD, magnetowid, rzutnik pisma, mapy, komputer z dostępem do Internetu, tematyczne zestawy ilustracji, plakaty, programy komputerowe, filmy, zestaw lektur, czasopisma dziecięce i inne dostępne pomoce dydaktyczne. W części rekreacyjnej – dywan, zabawki, gry dydaktyczne, kukielki.
- kompetencje nauczycieli – zgodne z *Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli*.

Osoba ucząca języka mniejszości narodowej powinna posiadać biegłą znajomość języka niemieckiego w mowie i piśmie, poprawność fonetyczną a także znajomość kultury niemieckiej i społeczeństwa mniejszości niemieckiej

Jak wynika z badań, UNESCO-IEA (H. Komorowska, D. Obidniak 2002) dobry nauczyciel języka obcego:

- chwali swych uczniów przeciętnie dwa razy częściej niż inni nauczyciele,
- daje uczniom więcej informacji zwrotnych,
- stosuje wiele sygnałów niewerbalnych (mimika, gesty),
- okazuje życzliwość, wprowadza momenty relaksu lub humoru przeciętnie dwa razy częściej niż inni nauczyciele,
- poprawia ich błędy dopiero po całkowitym zakończeniu ich wypowiedzi, nie pesząc uczniów i nie przerywając im,
- zauważa trudności swych uczniów i natychmiast na nie reaguje,
- przygotowuje uczniów do samodzielnej pracy, ucząc ich planowania własnej pracy i dokonywania samooceny.

Program „Unsere Sprache” może być realizowany na podstawie dowolnego zestawu podręczników uwzględniającego zalecany materiał nauczania. Należy jednak zwrócić uwagę, by wybrany podręcznik był dostosowany do nowej podstawy programowej i posiadał numer dopuszczenia MEN na etapie edukacji wczesnoszkolnej.

3. Ogólne cele kształcenia i wychowania

Głównymi celami nauczania języka niemieckiego, jako języka mniejszości na etapie wczesnoszkolnym jest wspieranie wszechstronnego rozwoju dziecka, podtrzymanie i rozwój jego tożsamości narodowej poprzez naukę języka, kultury, elementów historii i tradycji kraju ojczystego.

Ważnym dla całego etapu edukacyjnego jest również kształcenie sprawności manualnych, rozwijanie wrażliwości estetycznej, samodzielności oraz umiejętności uczenia się.

Najważniejszym celem wychowawczym jest promowanie zrównoważonego rozwoju, kształtowanie postawy uczciwego, odważnego i tolerancyjnego młodego człowieka, uczącego się przez całe życie, potrafiącego nawiązywać kontakty i zgodnie współpracować z innymi.

4. Szczegółowe cele wychowawcze

Program „Unsere Sprache” zakłada realizację następujących celów wychowawczych:

- kształcenie poczucia przynależności do bliższego i dalszego otoczenia,
- kształcenie otwartości i pozytywnego nastawienia na inne kultury i przedstawicieli innych narodowości,
- rozwijanie tolerancji wobec odmienności kulturowych,
- kształtowanie postaw respektujących ogólnoprzyjęte normy postępowania,
- rozwijanie poczucia odpowiedzialności za własny proces uczenia się
- umacnianie postawy pozytywnego myślenia wobec własnych umiejętności i kompetencji językowych,
- rozwijanie postawy współdziałania i aktywności,
- kształtowanie potrzeby uczenia się przez całe życie
- rozwijanie potrzeby pomocy innym
- promowanie zrównoważonego rozwoju

5. Cele kształcenia językowego

W ramach kształcenia językowego uczniów:

- poznaje język niemiecki w sposób aktywny, za pomocą wszystkich zmysłów
- uczy się słów i zwrotów umożliwiających mu komunikację oraz kontynuację nauki z zakresów tematycznych dotyczących swego najbliższego otoczenia
- korzysta z pomocy dydaktycznych takich jak: podręcznik, ćwiczenia, słowniki obrazkowe, plansze, mapy, programy komputerowe
- wyszukuje informacje ze wskazanych przez nauczyciela stron w Internecie
- porozumiewa się w języku niemieckim stosując proste struktury językowe
- zna tradycje i zwyczaje panujące w Niemczech
- stosuje samoocenę postępów w nauce
- rozwija swoje zainteresowania językowe, prowadzi swoje portfolio
- pracuje zgodnie w grupie nad wspólnym zadaniem

Nadrzędnym celem nauki języka niemieckiego jest kształcenie komunikacji językowej zarówno ustnej jak i pisemnej. Nauka powinna przebiegać w sposób naturalny uwzględniając możliwości i potrzeby dziecka. Musi przypominać zabawę i motywować do komunikacji, rozwijania własnych zainteresowań i wiary w swoje siły.

6. Szczegółowe cele kształcenia językowego z podziałem na poszczególne sprawności

• Słuchanie i rozumienie tekstu słuchanego

Uczeń:

- potrafi zidentyfikować osoby mówiące np. dziecko, mężczyzna oraz miejsce nagrania np. boisko szkolne, ulica
- uważnie słucha rówieśników, dorosłych i stara się ich zrozumieć
- rozumie i prawidłowo reaguje na polecenia nauczyciela związane z sytuacją w klasie lub skierowane do niego wynikające z toku lekcji np: *Zeig mir bitte deine Hausaufgaben, komm bitte an die Tafel, schreib, wir spielen...*
- rozumie ostrzeżenia i polecenia dotyczące bezpieczeństwa np: *Pass auf, Vorsichtig, Hilfe!*
- rozumie proste wypowiedzi w zakresie przerobionego materiału. np.
*„In der Wohnung sehen wir Tische, Stühle, ein Klavier.
An der Wand ein brauner Schrank, in der Küche eine Bank.
Hier ein Sofa, da ein Bett, Blumen auf dem Fensterbrett.
Auch ein Kühlschrank ist hier da und ein Schreibtisch, das ist klar.“*
- rozumie często powtarzające się wyrażenia i zwroty z reklam, piosenek np. *Haribo macht Kinder froh!*

• Mówienie

Uczeń potrafi:

- poprawnie powtórzyć pojedyncze wyrazy i proste zdania stosując akcent wyrazowy i intonację zdaniową
- poprawnie posługiwać się zwrotami grzecznościowymi: *Entschuldigung, danke, bitte, Guten Appetit...*
- poinformować o swoich potrzebach np: *Ich habe Hunger*
- przekazać prostą informację np. *Die Mutter ist nicht da.*
- uczestniczyć w prostych rozmowach, zadawać pytanie, udzielać odpowiedzi
- opowiedzieć w kilku zdaniach o sobie, członkach rodziny, kolegach
- powiedzieć w kilku zdaniach, co jest na obrazku
- zaśpiewać znaną piosenkę z repertuaru dziecięcego
- powiedzieć z pamięci poznaną wylicznkę, krótki wiersz,

- **Czytanie i rozumienie tekstu czytanego**

Uczeń:

- rozpoznaje znane słowa i wyrażenia
- czyta i rozumie pojedyncze słowa, zdania i wyrażenia związane z przerabianym tematem
- czyta i rozumie informacje ostrzegawcze, informacyjne i prawidłowo na nie reaguje np. *Vorsicht gefährlicher Hund! Eintritt verboten! Bitte nicht füttern!*
- rozumie proste instrukcje np. do gier *Du gehst zwei Felder zurück! Drücke die Leertaste.*
- rozumie polecenia w podręczniku i zeszytach ćwiczeń
- czyta i rozumie globalnie proste teksty literackie przeznaczone dla dzieci
- ilustruje przeczytany tekst, prezentuje go za pomocą gestów i mimiki
- wyszukuje w tekście potrzebne informacje
- korzysta ze słowników obrazkowego, dwujęzycznego, internetowego

- **Pisanie**

Uczeń:

- dostrzega różnice między literą i głosek
- prawidłowo przepisuje zdania, teksty
- potrafi sformułować odpowiedź do postawionego pytania
- pisze czytelnie i estetycznie oraz dba o poprawność ortograficzną
- potrafi rozdzielić wyrazy, zdania w tekście zwartym
- w miarę swoich możliwości pisze z pamięci i ze słuchu
- potrafi uzupełnić prosty formularz osobowy
- układa zdania z rozsypanek wyrazowych
- potrafi napisać krótki tekst dotyczący przerobionych partii materiału np. notatkę o sobie, szkole, ulubionym zwierzątku
- potrafi napisać proste zaproszenie, kartkę z życzeniami, list, notatkę do pamiętnika

7. Opis sposobu realizacji celów kształcenia i zadań edukacyjnych

Nauczanie języka niemieckiego, jako języka mniejszości prowadzone jest podobnymi metodami, jak nauka języków obcych, gdyż tylko nieliczni uczniowie wynoszą podstawy jego znajomości z domu rodzinnego. Dlatego ważne dla podtrzymania tożsamości narodowej jest, aby dzieci jak najwcześniej rozpoczęły systematyczną naukę języka, by mogły równocześnie poznawać kulturę kraju ojczystego oraz kraju zamieszkania i wychowywać się w duchu otwartości i tolerancji dla innych kultur.

Wczesna nauka języka oraz zapewnienie spójności i ciągłości w procesie jego nauczania ułatwi dzieciom opanowanie języka w sposób umożliwiający swobodną komunikację oraz

aktywny udział w życiu kulturalnym i kształtowaniu świadomości własnego dziedzictwa narodowego.

Podstawą programu „Unsere Sprache” jest koncepcja kształcenia naturalnego, która naśladuje sposób, w jaki małe dzieci poznają swój język ojczysty. Uczniowie powinni mieć kontakt z językiem codziennie, osłuchać się z nim za pomocą rozmów lub płyt z piosenkami, rymowankami i dialogami. Ważne jest, aby dzieci były wspierane przez rodziców, dziadków czy rodzeństwo poprzez stworzenie warunków do samodzielnego kontaktu z językiem niemieckim, oglądania programów telewizyjnych, czytania książek i czasopism, gdyż tylko w taki sposób może być zachowana i rozwijana tożsamość narodowa mniejszości niemieckiej.

Nauczyciel od pierwszej lekcji używa prawie wyłącznie języka niemieckiego, gestami, mimiką lub przy pomocy pacynki wprowadza nowy materiał, wyjaśnia zadania.

Metody i techniki nauczania oraz środki dydaktyczne należy tak dobierać, aby pobudzały wszystkie zmysły małego ucznia. Multisensoryczna prezentacja treści ułatwia percepcję materiału, zwiększa zdolność zapamiętywania, a tym samym przyspiesza proces uczenia się.

Istotną rolę w zajęciach dla dzieci odgrywa częsta zmiana aktywności oraz form pracy, modyfikowanie wykonywanych zadań, gdyż koncentracja dzieci ulega stałym wahaniom.

Wprowadzenie treści kulturowych, podtrzymujących tożsamość narodową, powinno być realizowane przy pomocy ilustracji, pracy z mapą, filmów, komiksów, gier dydaktycznych lub piosenek. Warto stosować również gry ruchowe, którym towarzyszy werbalizacja np: *Fingerspiele* lub zabawy z piosenką *Der Sandmann ist da, Häschen in der Grube*, wspierające również rozwój motoryki i pamięci kinestetycznej dziecka.

Podobną funkcję pełnią zadania manualne, np. wycinanie, przyklejanie, odrysowywanie, odwzorowywanie. Uczniowie łączą wykonywanie czynności z konkretną sytuacją językową, co pomaga ją zapamiętać.

Ważną rolę odgrywają także zabawy tematyczne, w których dzieci wcielają się w określone role, znane im z życia pozaszkolnego, jak np. w rolę sprzedawcy, kupującego itp. Są one chętnie odgrywane i działają niezwykle motywująco.

Inną możliwością jest stosowanie różnego rodzaju prostych zabaw asocjacyjnych np. *Ich sehe was, was du nicht siehst, Kettenspiele, Was fehlt?*

Podczas stosowania zabaw i gier na lekcji, nieodzowne są rekwizyty i pomoce wizualne. Pomagają one uruchomić dziecięcą wyobraźnię i ułatwiają zapamiętywanie. Są one ważną pomocą w pracy nauczyciela, we wspomaganiu wszelkich podjętych przez niego działań oraz kreowaniu przyjaznego klimatu lekcji.

Dzieci uczą się lepiej poprzez zabawę, niemniej jednak należy pamiętać, że powinna ona być związana z realizacją celu lekcji, mieć swoją konkretną rolę w procesie nauczania. Zaleca się również wprowadzenie w klasie pewnych rytuałów np. śpiewanie piosenki na rozpoczęcie i zakończenie zajęć, podsumowanie zajęć rozmową w kręgu, minuta ciszy w trakcie prac grupowych oraz brawa dla ochotników itp.

Dzieci w wieku 7-10 lat chętnie biorą udział w różnych formach scenicznych, tj. w krótkich wystąpieniach okolicznościowych, akademiach, pracach projektowych, mini teatrzykach. Warto to wykorzystać do współpracy z lokalną organizacją mniejszości niemieckiej. Wprowadzenie takich form pracy w nauczaniu języka niemieckiego uatrakcyjni naukę, kształtuje i ćwiczy poprawną wymowę zarówno w języku obcym, jak i ojczystym oraz sprzyja rozwojowi kompetencji interkulturowej i kształtowaniu poczucia przynależności do społeczności swojej szkoły, środowiska lokalnego, regionu i kraju.

Nauczanie języka obcego oraz języka mniejszości w pierwszych latach funkcjonowania reformy oświatowej jest prawdziwym wyzwaniem dla nauczycieli i uczniów klas pierwszych szkoły podstawowej, gdyż obok siedmiolatków naukę rozpoczną też niektóre sześciolatki. Nauczyciel stanie przed zadaniem nauczania w grupie nie tylko różnorodnej pod względem poziomu opanowania języka, ale również zróżnicowanej pod względem stopnia, tempa i rytmu rozwoju oraz dojrzałości szkolnej. Obowiązkiem każdego nauczyciela jest uwzględnić potrzeby uczniów zarówno sześcio-, jak i siedmioletnich poprzez łagodne dostosowanie wymagań do możliwości poszczególnych uczniów.

Na początku roku szkolnego w tzw. okresie bezpodręcznikowym nauczyciel powinien zdiagnozować grupę pod względem rozwoju i kompetencji językowych.

Trafna diagnoza będzie pomocna w organizacji procesu dydaktycznego na etapie wczesnoszkolnym a szczególnie w indywidualizacji nauczania, umożliwiającej harmonijny rozwój uczniów.

Ważne jest, aby nauczyciel języka niemieckiego uczący w klasie pierwszej nawiązał kontakt z nauczycielem przedszkola w celu poznania zakresu przerobionego materiału, gdyż brak jest szczegółowych informacji i komentarzy od autorów reformy programowej, dotyczących nauczania języka mniejszości w przedszkolu i w klasie pierwszej.

W wielu przedszkolach prowadzone są już zajęcia z języka mniejszości narodowej i uczniowie znają podstawowe zwroty, takie jak: powitanie, pożegnanie, kolory, zwierzęta domowe, zabawki i inne.

Materiał bazowy poznany w przedszkolu powinien być w pierwszej klasie przypomniany i rozszerzany.

W pierwszych miesiącach nauki, w klasie pierwszej, gdy dzieci jeszcze nie piszą i nie czytają należy wdrażać ich do rozpoznawania graficznego zapisu słów, doskonalić sprawność grafomotoryczną poprzez stosowanie ćwiczeń polegających na kolorowaniu, łączeniu, klejeniu, układaniu, a potem pisaniu po śladzie oraz czytaniu sylabami. Po zapoznaniu z alfabetem należy równocześnie uczyć czytania i pisania tak, aby w trzeciej klasie uczeń mógł w miarę swobodnie korzystać ze słowników i komunikować się pisemnie. Dużą uwagę zwracać należy na utrwalanie i systematyzowanie nabytych umiejętności komunikacyjnych, fonetykę, prawidłową wymowę oraz intonację zdań a także dbałość o czytelne i estetyczne pismo.

Dzieci powinny słuchać tekstów prezentowanych przez *rodzimych użytkowników języka*, najlepiej równolatków. Należy je wdrażać do aktywnego słuchania np. z powtarzaniem i wtórowaniem (rozmowom, wierszom, piosenkom, wyliczankom), aby mogły w podobny sposób ćwiczyć w domu.

Jednym z ważniejszych kryteriów wyboru podręcznika powinna być informacja, czy podręcznik zawiera płyty lub kasety dla uczniów oraz jaka jest ich zawartość i jakość.

Zakres treści nauczania języka niemieckiego, jako języka mniejszości w klasach młodszych ani proponowane metody i techniki nauczania nie zmieniają się zasadniczo wraz z wprowadzeniem reformy programowej. Zmieniają się potrzeby uczniów, które wymuszają większą indywidualizację nauki i stawiają nowe cele zmierzające do harmonijnego i zrównoważonego rozwoju uczniów.

Nie można doprowadzić do tego, aby uczeń nudził się w klasie, bo zna już temat lub pracuje szybciej niż inni albo zniechęcał się do nauki, gdyż nie nadąża za kolegami.

Dlatego proponuje się większą indywidualizację pracy poprzez zachęcanie uczniów zdolnych, szybciej pracujących do wykonania dodatkowych, ciekawych zadań np. odnajdywanie drogi w labiryncie, pisanie po śladzie, łączenie sylab lub wykonanie ćwiczeń na komputerze.

Uczniowie wolniej pracujący mogą te ćwiczenia wykonać na zajęciach wyrównawczych lub jako specjalnie premiowane zadanie domowe w ramach ćwiczeń „Klubu Mistrzów”

Uczniów zdolnych językowo można też zachęcać do tworzenia własnych słowników obrazkowych z opanowanego słownictwa i wzbogacać Portfolio ucznia.

Jedną z możliwości wspierania rozwoju uczniów będzie wykorzystanie zajęć pozalekcyjnych do wdrażania uczniów do pracy na platformach edukacyjnych.

W Internecie znajduje się wiele kursów zarówno dla uczniów zdolnych językowo jak i zajęć wyrównawczych.

Uczniowie wolniej uczący się języka mają często zdolności manualne, które można wykorzystać w pracy grupowej, wprowadzającej do tematu lub utrwalającej rozdział. Np. wykonanie mini ZOO z plasteliny oraz szyldów z nazwami zwierząt.

Uczniowie ci będą mogli wykazać się umiejętnościami i przyswajać wiedzę innymi kanałami.

W zindywidualizowanym nauczaniu języków obcych ważne jest przygotowywanie uczniów do samooceny. Lekcje powinny kończyć się refleksją i odpowiedzią na pytania: *Czego nauczyliśmy się na dzisiejszej lekcji? Jakie nowe słowa poznaliśmy? Co nowego potrafimy? (np. nazwać ulubione zabawki, liczyć do 12, ułożyć zdanie z rozsypanki)*, aby uczeń mógł w domu przekazać to rodzicom.

W osiągnięciu sukcesu w nauce języka mniejszości przez uczniów dużą rolę odgrywa zainteresowanie i wsparcie środowiska rodzinnego. Uczeń powinien wiedzieć, że nauka języka niemieckiego jest dla całej rodziny sprawą ważną. Szczególnie rodzice nieznający języka powinni często chwalić postępy dziecka i wskazywać jak ważna jest znajomość języka w życiu dorosłego człowieka.

Wskazane jest również nawiązanie kontaktu z grupą rówieśniczą z krajów niemieckojęzycznych lub równolatków uczących się języka niemieckiego np. w ramach programu e-Twinning, Comenius i innych.

a. Treści nauczania

- **Zakres tematyczny i intencje komunikacyjne**

Tematyka zawarta w programie „Unsere Sprache” realizowana w klasach I- III jest ściśle związana ze światem dziecka 6-10-letniego i dotyczy: ucznia, jego rodziny, przyjaciół, szkoły, miejsca zamieszkania, regionu, w którym żyje, zainteresowań i spędzania czasu wolnego, życia codziennego, uroczystości rodzinnych, zdrowia, środowiska przyrodniczego, pór roku, wakacji, przygód i marzeń, baśni i fantazji.

Dział tematyczny	Intencje komunikacyjne	Przykład
Ich und meine Freunde	Posługiwanie się podstawowymi zwrotami grzecznościowymi	Bitte, Danke, Vielen Dank, Entschuldigung, Guten Appetit
	Powitanie i pożegnanie	Guten Morgen, Guten Tag, Guten Abend, Hallo, Servus, Grüß Gott. Auf Wiedersehen, Tschüs, Gute Nacht, Bis bald.
	Przedstawianie się	Ich bin..., Ich heiße... Mein Name ist...
	Pytanie o imię	Wie heißt du?
	Przedstawianie przyjaciół,	Das ist mein Freund/ Freundin... Er/Sie ist...
	Pytanie o samopoczucie	Wie geht es dir? Wie fühlst du dich?
	Określanie własnego samopoczucia	Danke, gut. Es geht. Nicht schlecht. Mir geht es gut
	Przekazywanie informacji o sobie	Ich bin ...Jahre alt. Meine Lieblingsfarbe ist rot.
	Zdobywanie informacji od osób najbliższych	Wie alt bist du?
Meine Familie <i>Eltern Geschwister Großeltern Tante und Onkel</i>	Przedstawienie członków rodziny, identyfikowanie osób	Das ist meine Mutter, sie heißt Anna. Das sind meine Großeltern.
	Określenie cech osób	Mein Bruder ist klein.
	Określanie ilości	Sie haben ein Baby. Sie hatte vier Kinder. Ich habe drei.
	Pytanie o ilość	Wie viele Äpfel sind hier? Sind hier 10 Kinder? Wer hat 2 Karten?

	Udzielanie informacji,	Mein Vater ist Mechaniker.
	Uzyskiwanie informacji	Wo arbeitet deine Mutter?
	Wyrażanie upodobań	Meine Mutter mag rote Rosen.
Meine Schule <i>Klasse</i> <i>Schulsachen</i> <i>Was machen wir?</i>	Nazywanie i opisywanie szkoły, klasy przyborów szkolnych	Die Schule ist nicht groß. An der Wand ist eine Tafel. Der Bleistift ist blau. Das ist meine Schultasche.
	Określanie czynności wykonywanych w szkole	Hier lernt man schöne Sachen, das ABC und Einmaleins, es gibt auch viel zu lachen. Ich turne gern.
	Określanie zasad bezpieczeństwa	Pass auf, Bei Rot bleib steh'n! Bei Grün darfst du gehe'n! Achtung!
	Opisywanie umiejętności, Pytanie o umiejętności	Ich verstehe Deutsch. Ich kann schön schreiben. Kannst du singen?
	Reagowanie ciałem na polecenia, wykonywanie poleceń	Setz dich bitte, Komm an di Tafel, Steh auf! Klatsch in die Hände!
Hier wohne ich <i>Ort</i> <i>Adresse</i> <i>Haus</i> <i>Zimmer</i>	Identyfikowanie miejsc, przedmiotów	Polen liegt in Europa. Das ist mein Haus, hier wohne ich. Das ist unser Fernseher.
	Nazywanie i opisywanie mebli i przedmiotów	Das ist mein Bett. Der Schrank ist groß.
	Nazywanie czynności wykonywanych w różnych pomieszczeniach	Im Badezimmer wasche ich mich. In der Küche kochen wir und backen.
	Określanie miejsca, pytanie o położenie	Hier. Dort. Der Stuhl steht vor dem Schreibtisch. Wo ist dein Zimmer?

Meine Heimat <i>Europa</i> <i>Deutschland</i> <i>Hauptstadt</i> <i>Bundesland</i> <i>Region</i> <i>Woiwodschaft</i> <i>Österreich und die Schweiz</i>	Określanie położenia i kierunków	Deutschland liegt in Europa. Frankreich liegt im Westen von Deutschland. Polen liegt im Osten von Deutschland.
	Podawanie nazw państw niemieckojęzycznych	Schweiz- in der Schweiz Deutschland –in Deutschland Wo sprechen die Leute Deutsch? In der Schweiz spricht man Deutsch.
	Opisywanie symboli narodowych	Auf dem Wappen von Deutschland ist ein schwarzer Adler. Der Hintergrund ist Gold Deutschlands Bundesflagge ist Schwarz, Rot, Gold Meine Muttersprache ist...
	Pytanie o drogę	Wohin gehst du? Entschuldigung, wie komme ich zum Rathaus?
	Opisywanie drogi	Du gehst geradeaus, dann die zweite Straße links.
	Nazywanie obiektów w najbliższym otoczeniu	Der Park, der Fluss, das Kino, Kulturhaus...
	Opisywanie miasta, czytanie planu	In meiner Stadt/meinem Dorf/Ort gibt es eine Kirche, ein Schloss, ein Museum...
	Opisywanie regionu	Ich komme aus Schlesien. Schlesien liegt in Südpolen. Meine Stadt liegt in der Woiwodschaft Oppeln. Oppeln liegt an der Oder.
Freizeit und Hobby <i>Spiele</i> <i>Spielzeug</i> <i>Sport</i> <i>Farben</i>	Określanie ulubionych czynności	Ich male und zeichne gern.
	Nazywanie figur geometrycznych,	Das ist ein Kreis, er ist rund. Das Dreieck hat 3 Ecken.
	Określanie kolorów	blau, grau, rosa, schwarz, weiß, grün, gelb, rot, orange, violett.

	Opisywanie umiejętności, pytanie o umiejętności	Meine Schwester kann reiten. Kannst du Schlittschuh laufen?
	Podawanie i pytanie o nazwy ulubionych programów telewizyjnych,	Was sieht Peter gern? Wie heißt deine Lieblingssendung? Ich sehe gern Nachrichten für Kinder und Zeichentrickfilme. Mein Lieblingssendung heißt „Das weiß die Maus“
	Porównywanie	Ich mag Fußball lieber als laufen Der Zug ist schneller als das Auto.
	Relacjonowanie wydarzeń związanych z pracą, czasem wolnym	Die Freunde bauen ein Haus. Anna liest ein Buch und Peter spielt Fußball.
	Wyrażanie zachwytu i zainteresowania	Super! Prima! Toll! Wunderbar! Fantastisch! Das ist sehr interessant.
Mein Tagebuch	Określanie czasu, dni tygodnia, miesięcy	Es ist acht Uhr. Mein Lieblingstag ist Montag.
<i>Wochentage</i> <i>Uhr</i>	Informowanie o czasie, pytanie o czas	Es ist 6.00 Uhr Wie spät ist es?
	Określanie pory dnia, opis przebiegu dnia	Morgen, Vormittag, Mittag Am Nachmittag spiele ich mit meinem Hund.
	Nazywanie czynności wykonywanych w ciągu dnia	Um 7 Uhr esse ich das Frühstück. Um 21.00 Uhr gehe ich schlafen. Ich mache Ordnung.
	Wyrażanie częstotliwości	Manchmal, oft, nie.
Feste und Feier	Nazywanie pór roku, miesięcy, świąt	Die Jahresuhr. Im Frühling kommt der Osterhase. Ich habe im Mai Geburtstag. Erntedankfest ist im Oktober Am 6. Dezember kommt der Nikolaus.
Jahreszeiten Monate Erntedankfest Tag der Einheit Martinstag Advent		

Nikolaus Weihnachten Oma/ Opa Tag Karneval Ostern Muttertag Kindertag Geburtstag	Określanie typowych czynności wykonanych z okazji tych świąt	Wir backen Plätzchen, Wir singen Weihnachtslieder. Ich kaufe Geschenke. Wir machen eine Party Ich decke den Tisch.
	Opisywanie przygotowań do prywatki	Was brauchen wir? Ich kann Einkäufe machen. Ich bringe die CDs.
	Wyrażenie chęci kupienia czegoś	Ich möchte Pralinen und zwei Schokoladen kaufen.
	Wyrażanie przypuszczenia	Vielleicht ein Buch? Vielleicht auf dem Schreibtisch?
	Obliczanie ilości	Wie viel Geld hast du? Ich habe 30 Euro.
	Pytanie o cenę	Wie viel kostet das? Ist das teuer? Ist das billig?
	Zapraszanie	Ich lade dich zum Geburtstag ein. Danke für die Einladung.
	Informowanie o otrzymanych lub wymarzonych prezentach	Ich habe eine Puppe bekommen. Ich wünsche mir
	Składanie życzeń	Ich gratuliere dir zum Geburtstag. Alles Gute im Neuen Jahr. Frohe Ostern Viel Glück und viel Gesundheit.
Ich bin gesund	Nazywanie części ciała	Kopf und Schulter, Knie und Fuß Bauch, Bein...
Körperteile Kleidung Obst und Gemüse Essen und Trinken	Określanie dolegliwości	Ich habe Bauchschmerzen. Mein Hals tut mir weh.
	Informowanie o naszych potrzebach	Ich habe Hunger/Durst. Ich bin müde. Ich muss auf die Toilette.
	Informowanie o zasadach higieny	Ich putze mir die Zähne. Ich wasche mir die Hände Ich muss duschen.
	Nazywanie i opisywanie produktów spożywczych	Brot, Brötchen, Wurst, Fleisch, Fisch, Milch, Tee, usw.

		Der Käse ist lecker. Der Honig und die Marmelade sind süß.
	Nazywanie posiłków	Am Morgen esse ich das Frühstück, das Mittagessen, der Nachtisch, das Abendbrot /Abendessen
	Podawanie prostych przepisów kulinarnych	Brot schneiden und mit Butter beschmieren.
	Informowanie o upodobaniach kulinarnych	Ich mag Honig. Ich esse keinen Spinat.
	Nazywanie zdrowej żywności Opisywanie niezdrowego trybu życia	Milch ist gesund. Chips und Cola sind nicht gesund.
	Wyrażanie zakazu i nakazu	Du darfst nicht Bier trinken. Du sollst viel Gemüse essen. Du musst im Bett bleiben.
	Nazywanie i opisywanie elementów garderoby Opisywanie stroju zimowego/ letniego	Das Kleid ist neu. Die Hose ist kurz. Im Winter ziehe ich einen Mantel, eine Mütze und warme Schuhe an. Im Sommer ziehe ich ein T-Shirt, eine kurze Hose und Sandalen an.
Umweltprojekte Wetter Tiere im ZOO und auf dem Bauernhof Frühlingsblumen Umweltschutz	Nazywanie zjawisk pogodowych	Es regnet. Die Sonne scheint. Das Wetter ist schön. Es ist kalt.
	Nazywanie zwierząt domowych i dziko żyjących Udzielanie informacji na temat zwierząt domowych i mieszkających w ZOO	das Pferd, die Ente, die Ziege, der Eisbär, der Elefant, der Affe, das Kamel, der Tiger, der Igel Auf dem Bauernhof leben... Der Löwe ist ein Tier aus Afrika. Die Kuh macht laut muh.
	Nazywanie kwiatów wiosennych	Das Gänseblümchen wächst im Garten.
	Wyrażanie posiadania i przynależności	Das ist mein Hund Hast du ein Haustier? Ich habe viele Haustiere. Julias Fische sind bunt.

	Opisywanie zwierząt	Er ist klein und bellt laut. Die Katze hat 4 Beine und die Schlange hat keine.
	Udzielanie informacji na temat sortowania odpadów	Wir sortieren Müll. Ich werfe die Flasche in den Glaskontener.
Die Fantasiereise Märchen Sagen Träume	Udzielanie informacji na temat wyobrażeń	Stell dir vor du siehst... du hörst..., du riechst...
	Opisywanie marzeń, snów	Ich träume von ... Ich träume jede Nacht. Gänseblümchen, Löwenzahn, grüne Wiese Apfelbaum- Kindertraum.
	Przedstawianie i opis postaci fantastycznych	Das ist der König, er lebt im Schloss. Er hat eine Tochter...
	Wyrażanie kolejności akcji	Am Anfang, erst, dann, später, zum Schluss
	Przedstawianie wydarzeń w przyszłości	Wir werden mit Raketen fliegen. Niemand wird hungrig Alle Leute werden glücklich leben.
Ferien	Określanie celu podróży	nach Berlin, in die Schweiz, an die See, ins Gebirge
	Nazywanie środków transportu	Ich fahre mit dem Bus. mit der Bahn
	Opisywanie planów wakacyjnych	In den Ferien fahren wir nach Italien.
	Opisywanie czynności wykonywanych w czasie wakacji letnich i ferii zimowych	Sandburgen bauen, in der Sonne liegen, lesen, klettern Ich war in den Alpen. Wir haben gerodelt und sind Ski gelaufen. Ich habe einen Schneemann gemacht.
	Opowiadanie o minionych wakacjach	Ich war bei der Oma in Hamburg. Wir waren am Meer. Das Wasser war super. Ich habe Muscheln gesammelt.

- **Zakres gramatyczny**

	Zakres gramatyczny	Przykłady
Rzeczownik	z rodzajnikiem nieokreślonym i określonym w mianowniku	Das ist ein Junge . Der Junge ist groß. Das ist eine Katze . Die Katze ist weiß Das ist ein Auto . Das Auto ist neu.
	w celowniku	Ich spiele mit der Puppe . Ich fahre mit dem Zug . In dem Haus wohne ich.
	w bierniku	Ich gehe auf den Spielplatz . Ich esse gern Bananen . Ich habe einen Hund .
	liczba mnoga wybranych rzeczowników	Das sind meine Schulsachen . Die Schuhe sind alt Meine Freundinnen sind nett.
	wybrane rzeczowniki złożone	Ich mache eine Schneeballschlacht .
Zaimki osobowe	w mianowniku liczby pojedynczej i mnogiej	Ich bin... Wie heißt du ? Wir trinken Cola.
	w celowniku liczby pojedynczej i mnogiej	Mein Kopf tut mir weh. Was fehlt denn dir ? Ich zeige euch ... Wir waschen uns.
Zaimki dzierżawczy	<i>mein</i> i <i>dein</i> w mianowniku	mein Hund, meine Katze, mein Pferd Mein Bild ist bunt. Ist dein Bild schon fertig?
Zaimki nieokreślony	es	Es ist heiß. Es schneit. Es ist Winter.
Czasownik	regularne w liczbie pojedynczej mnogiej np. <i>spielen, lernen, tanzen, putzen...</i>	Ich spiele Verstecken. Wir lernen Deutsch. Die Mädchen tanzen . Ich putze mir die Zähne.
	nieregularne w liczbie pojedynczej i mnogiej typu: <i>laufen, sehen, fahren, lesen</i>	Ich laufe schnell. Ich sehe das, was du nicht siehst . Sie fahren Rad. Peter liest ein Buch.
	nieregularne typu <i>sein</i> i <i>haben</i>	Ich bin Anna, wer bist du? Er hat keinen Bleistift.
	modalne w liczbie pojedynczej i mnogiej: <i>dürfen, können, mögen, sollen, müssen, wollen</i>	Darf ich ins Kino gehen? Der Zauberer kann zaubern. Wir können lesen und schreiben. Ich mag Eis. Magst du Spinat? Was soll ich tun? Du musst viel trinken. Das will ich nicht.

	rozdzielnie złożone <i>fernsehen, anziehen, einpacken</i>	Wir sehen viel fern . Was ziehst du heute an ? Ich packe mein Butterbrot ein .
Przeczenia	<i>nein, nicht, kein</i>	Ich kann nicht schwimmen. Das kann ich nicht . Nein, ich spiele nicht. Er kommt nicht . Ich habe keine Lust. Er hat keinen Mantel.
Przymiotnik	– w formie nieodmiennej po czasowniku <i>sein</i>	Julia ist traurig . Was ist das? Das ist ein rotes T-Shirt.
	– w formie odmiennej	Was ziehst du heute an? Die grüne Bluse.
Liczebnik	od 0 do 30	Das kostet 2 Euro. Ich bin schon acht .
Przyśówek	w stopniu równym	Gern! Fantastisch! Das schmeckt gut.
	w stopniu wyższym	Nein, lieber eine Banane. Er ist größer und läuft schneller .
Przyimek	<i>in, auf, an</i> , z biernikiem i celownikiem	ins Gebirge, in den ZOO, im ZOO, Stell das auf das Regal, Auf dem Regal sitzt eine Maus. Wir fahren ans Meer. An der Wand ist eine Uhr.
	<i>zu, nach, mit</i> z celownikiem <i>in, um</i> w określeniu czasu	zu Oma und Opa, zu Hause Ich fahre mit dem Zug nach Berlin. Im Winter ..., um 9.00 Uhr ...
Zdania	pytające	Was spielst du? Wo ist mein Ball? Möchtest du eine Banane? Was ziehst du heute an?
	oznajmujące	Ich mache die Hausaufgaben. Ich spiele Klavier.
	odpowiedzi: twierdzące i przeczące	Ja, gerne. Nein, ich lerne nicht.
	rozkazujące z użyciem czasowników: regularnych	Lerne das Gedicht! Springe hoch! Male ein Haus!
	rozkazujące z użyciem czasowników nieregularnych	Lies mir bitte die Geschichte vor! Sei ruhig!
	rozkazujące z użyciem czasowników zwrotnych	Beeile dich!
	rozkazujące z użyciem czasowników rozdzielnie złożonych	Steh auf! Komm rein! Mach auf! Nimm heraus!

	złożone z: und, aber, oder	Ich lese und schreibe gern. Ich kann nicht schwimmen, aber ich kann schnell laufen. Ich gehe zu Fuß oder fahre mit dem Bus.
	w czasie przeszłym Präteritum	Es war eine Mutter, die hatte 4 Kinder... Es war einmal.... Ich war bei der Tante.
	w czasie przeszłym <i>Perfekt</i>	Ich habe die Hausaufgaben nicht gemacht. Er hat das nicht kaputt gemacht Du hast nicht aufgepasst.
	w czasie przyszłym Futur I	Wir werden fleißig lernen. Oma wird am Montag kommen. Ich werde ins Gebirge fahren. Die Erde wird sauber

- **Teksty kultury**

Nauka języka mniejszości narodowej wymaga nie tylko opanowania słownictwa, wymowy, struktur gramatycznych i pisania, ale również zapoznanie się z kulturą i tradycją Niemiec. Podstawa programowa podaje wymagania szczegółowe na koniec klasy III szkoły podstawowej dotyczące analizy i interpretacji tekstów kultury.

Pod pojęciem „tekst kultury” należy rozumieć wszystkie teksty literackie, publicystyczne, popularnonaukowe, źródła historyczne, instrukcje, słowniki i encyklopedie a także dzieła sztuki malarstwa, grafiki, architektury, rzeźby, fotografii oraz mapy, schematy, tabele, wykresy. Wszystko, to, co jest efektem praktycznych działań człowieka nazywa się tekstami kultury.

Czytanie dzieciom i z dziećmi służy ich intelektualnemu emocjonalnemu i społecznemu rozwojowi, ćwiczy koncentrację i wyobraźnię, dostarcza wiedzy i umiejętności jak również podnosi jego kompetencje językowe. Dotyczy to zarówno języka ojczystego jak i języków obcych. Praca z tekstem dostosowanym do wieku i umiejętności językowych uczniów sprzyja również mimowolnemu przyswajaniu słownictwa oraz struktur gramatycznych nauczanej języka.

Ważnym zadaniem nauczyciela uczącego języka mniejszości jest rozwijanie u dzieci zamiłowania do czytelnictwa i poznania niemieckiej literatury dziecięcej poprzez słuchanie pięknego czytania i pracę z tekstem oraz do odbioru rezultatów niemieckiego dziedzictwa kulturowego, powstałego na terenie Niemiec lub poza granicami tzn. na terenach, zamieszkałych przez mniejszość niemiecką.

O doborze lektury decyduje nauczyciel biorąc pod uwagę możliwości i zainteresowania konkretnej grupy uczniów, dostępu do lektur oraz najważniejszego – celów i potrzeb edukacyjnych. Nauczyciel powinien uwzględnić różne gatunki literatury dziecięcej: baśnie, bajki, legendy, opowiadania, wiersze, komiksy. Dla uczniów młodszych zaleca się książki bogato ilustrowane z małą ilością tekstu. Dobrze jest, jeśli w tekście występują

powtórzenia, wtedy uczniowie mogą powtarzać je za nauczycielem i aktywnie uczestniczyć w słuchaniu. np. „Die kleine Raupe Nimmersatt” E. Carle. Dla uczniów klasy III proponuje się znane w Polsce pozycje literatury niemieckiej np. Janoscha - „Oh, wie schön ist Panama” lub „Post für den Tiger“ czy Hansa de Beer – „Der kleiner Eisbär.“

○ **Propozycja tekstów literackich dla uczniów klas I-III**

Klasa	Autor	Tytuł	Gatunek	Tematyka	Uwagi
I	nieznany	Die Schule	wiersz rymowanka	szkoła	Die Schule ist ein schönes Haus...
I	nieznany	-Guten Morgen ruft die Sonne -Guten Tag	Piosenka piosenka	powitanie	
I	nieznany	Erntedankfest	modlitwa	dożynki, podziękowanie	
I	Eric Carle	Die Raupe Nimmersatt	opowiadanie	przygoda pożywienie	z piosenką
I	Rolf Zuckowski	Laterne	piosenka	Zwyczaje - Św. Marcin	
I	nieznany	Nikolaus	wiersz	Mikołaj	
I	Ernst Anschütz	Oh Tannenbaum	kolęda	Boże Narodzenie	
I	Karl Enslin	Kling Glöckchen	kolęda	Boże Narodzenie	
I	Hanna Hannich	Der Schneemann	wiersz	zima	
I	nieznany	Jahreszeiten	wiersz	pory roku	„Es war eine Mutter...
I lub II	Leo Lionni	-Frederick -Frederick und seine Mäusefreunde -Der Buchstabenbaum -Die Geschichte vom Löwen, der nicht schreiben konnte	opowiadania	przygoda, pracowitość, odróżnianie dobra od zła problemy z nauką	Krótkie opowiadania bogato ilustrowane
I	Viktor Christen	Die kleine Maus sucht einen Freund	opowiadanie	przyjaźń, zwierzęta	Z podziałem na role
I lub II	Ingrid Uebe, Angela Weinhold	Drei Freunde bauen ein Haus	opowiadanie	przyjaźń, tolerancja, współpraca, zwierzęta	Tekst, w którym podstawowe rzeczowniki zastąpione są obrazkami

I/II	Berkold,K /, Hoyer,S / Röbe,H	Spielend lesen mit Lea, Leo und ihren Freunden	opowiadania	szkoła ,czas wolny, dom, cyrk	5 krótkich opowiadań z możliwością kopiowania
I	Helga Dietrich	Osterhase	wiersz	Wielkanoc	
I	Fritz Wittkamp	Zum Muttertag	wiersz	Dzień Matki	
I	Reiner Schnurre	Kinder	wiersz	Dzień Dziecka	
I	Jutta Bauer	Die Königin der Farben	opowiadanie	kolory	
I	Ernst Jandl/Norman Junge	Fünfter sein	wiersz	poezja konkretna zdrowie	Książka bogato ilustrowana
II	Helme Heine	Freunde	opowiadanie	przyjaźń przygoda	
II	Josef Guggenmos	Ein Sträußlein Waldmeister	wiersz	Dzień Matki	
II	Josef Guggenmos	Der Regenbogen	wiersz	kolory	
II/ III	James Krüss	Schlaft, ihr Kinder dieser Erde	wiersz	przyjaźń, pokój na świecie zgodne współżycie dziecka z innymi dziećmi	
II/III	Cordula Tollmien	Kleine Schulgeschichten	opowiadania	szkoła przygody	
II/III	Hans de Beer	Der kleine Eisbär	opowiadanie	zwierzęta przygody	Kinderbuchreihe Filme http://eisbaer.thomasthetankengine.de/index.html
II/III	Brüder Grimm	-Der süße Brei -Die goldene Gans -Hans im Glück	bajka	głód chciwość odróżnianie dobra od zła	
III	Norbert Rothhaas	Der Rattenfänger von Hammeln	legenda	sprawiedliwość dotrzywanie słowa	Klett Vereinfachte Lesetexte
III	Otfried Preußler	Die kleine Hexe	opowiadanie	problemy z nauką przygody	Wybrane fragmenty

III	Beate Guenther	Die Geschichte vom Räuber Rumpelputz	bajka	odwaga	W bajce niektóre słowa zastąpiono obrazkami
III	Janosch	-Post für den Tiger -Oh wie schön ist Panama -Gedichte und Reime	opowiadania	przyjaźń	
III	Rüdiger Wahl	Kindertraum	wiersz	marzenia	
III	Ursula Wölfel	Muttertag	wiersz	Dzień Matki	
I II III	Zbiór tradycyjnych piosenek	Hali, Hallo Halunken, die Fische sind ertrunken	piosenki	wiosna zabawa taniec zdrowie	http://www.halli-hallo-halunken.de -tekst i melodie

Tabela zawiera krótkie formy literackie, wieszki okolicznościowe oraz popularne i nagradzane licznymi nagrodami książki dla dzieci. Część proponowanych tekstów zawiera załącznik do programu „Unsere Sprache –TEXTE1”

Proponowane pozycje, nie muszą być czytane na lekcji w całości. Nauczyciel może wybrać ciekawe tematycznie fragmenty lub przygotować adaptację tekstu.

Na wspólne czytanie można również poświęcić zajęcia pozalekcyjne.

Najważniejszą rzeczą jest tak zaprezentować tekst, aby zachęcić uczniów do samodzielnego czytania.

b. Metody i techniki nauczania

W nauczaniu multisensorycznym języka obcego ważne jest zaplanowanie czasu poświęconego na osłuchanie się z językiem, domyślanie się znaczenia słów i komunikatów oraz stworzenia własnych strategii uczenia się rozumienia języka. Dlatego na pierwszym etapie edukacyjnym zaleca się następujące metody:

- metodę bezpośrednią Total Physical Response (TPR) – uczenia się całym ciałem, w której język obcy nauczany jest podobnie jak język ojczysty poprzez słuchanie wypowiedzi nauczyciela, naśladowanie, powtarzanie do momentu nabycia bezpiecznej pewności. A następnie podejmowania prób budowania wypowiedzi pod kierunkiem nauczyciela. Metoda ta, opiera się głównie o słuchanie. Nauczyciel posługuje się wyłącznie językiem obcym, uczniowie wykonują polecenia nauczyciela. Jest to metoda stawiająca na pierwszym miejscu zrozumienie wypowiedzi i reakcję na wypowiedź. Dużą rolę w nauczaniu odgrywają piosenki i zabawy ruchowe, rymowanki z gestykulacją oraz tzw. *Fingerspiele*. Metoda angażuje wszystkie zmysły małego słuchacza, jest przyjemna i mniej stresująca.
- metodę audiowizualną polegającą na tym, że materiał do przyswojenia prezentowany jest w formie dialogów przedstawiających sytuacje z życia codziennego. Uczeń przyswaja sobie wzory zdań poprzez ich wielokrotne powtórzenia /drill/ i utworzenia odpowiedniego nawyku językowego/habit/.
- metodę komunikacyjną, w której prowokuje się autentyczne sytuacje językowe dla uzyskania i przekazania informacji.

Na pierwszym etapie edukacyjnym stosuje się najczęściej następujące techniki:

Techniki wprowadzające i utrwalające słownictwo

Nowe słowa należy wprowadzać zawsze podając przykład konkretnej sytuacji językowej, co umożliwi łatwiejsze zapamiętanie. Ważne jest, aby prezentując aktywować możliwie wszystkie zmysły.

Prezentować i utrwaląć słownictwo można za pomocą:

- gestu i mimiki,
- wskazywania przedmiotów,
- rysowania na tablicy,
- pokazywania obrazków, zdjęć, ilustracji,
- wykorzystania rekwizytów,
- objaśnienia za pomocą znanego słownictwa,
- imitacji w chórze, grupach, pojedynczo,
- powtarzania z zamkniętymi oczami, przy jednoczesnym wyobrażeniu sobie danego przedmiotu lub czynności,
- identyfikowania przez dotyk, węch, smak
- powtarzania według ustalonego rytmu,
- gier i zabaw językowych (zagadki, skojarzenia),
- ćwiczeń mnemotechnicznych np. słów haków
- pantomimy
- wspólnego grupowania poznanych słówek według ustalonych zasad, np. wykonywanie plakatu, mapy myśli
- uzupełniania obrazków, kolorowania, rysowania,
- łączenia ilustracji z tekstem.

Techniki utrwalające słuchania i rozumienia tekstu słuchanego

Słuchanie i rozumienie, to najważniejsze ze sprawności ćwiczone na pierwszym etapie edukacyjnym. Dzieci poznają brzmienie języka odróżniające go od innych, wymowę poszczególnych głosek i wyrazów, akcent i intonację zdaniową. Do ćwiczenia tej sprawności najczęściej stosuje się następujące techniki:

- wykonywanie usłyszanych poleceń
- słuchanie połączone ze śpiewaniem
- wskazywanie, łączenie, zaznaczanie, dopasowywanie obrazka do usłyszanego tekstu
- numerowanie, porządkowanie obrazków, wyrazów, zdań
- uzupełnianie brakujących fragmentów obrazka według instrukcji
- rysowanie według instrukcji
- wyszukiwanie informacji w słuchanym tekście
- odgrywanie pantomimy.

Techniki utrwalające mówienie

Mówienie, jako forma posługiwania się językiem jest trudną sprawnością i zależy od wielu czynników jak: czynniki genetyczne, płeć, rozwój mowy, pielęgnowania nawyków poprawnej wymowy w języku ojczystym, zdolności językowych i motywacji do mówienia. Na początku nauki języka niemieckiego, dzieci nie są w stanie swobodnie się porozumiewać nawet, jeśli będą bardzo dobrze znały słowa. Powtarzają najczęściej i reprodukują usłyszane wyrazy, wyrażenia i krótkie teksty. Rozumieją znacznie więcej, niż potrafią powtórzyć. Często w ogóle nie chcą nic mówić i nie należy ich do tego zmuszać, ponieważ każde dziecko uczy się swoim tempem. Zadaniem nauczyciela jest stworzenie sytuacji na lekcji, która zmobilizuje i zachęci uczniów do mówienia i aktywności komunikacyjnej.

Może to zrobić stosując następujące techniki.

- śpiewanie piosenek i rapowanie,
- recytowanie wierszyków i rymowanek
- powtarzanie, imitację np. za kukiełką – „Was kann die Maus, kann auch Klaus“
- zadawanie pytań,
- odpowiedzi na pytania
- odgrywanie mini dialogów i scenek
- gry i zabawy,
- kończenie wypowiedzi
- odgadywanie zagadek językowych, obrazkowych i logicznych,
- opisywanie osób, zwierząt i przedmiotów,
- porównywanie obrazków i odnajdowanie różnic,
- opowiadanie

Techniki utrwalające czytanie i rozumienie tekstu czytanego

Rozwijanie czytania należy rozpocząć dopiero wtedy, gdy uczniowie poznają większość liter w języku polskim. Czytanie powinno dotyczyć tekstów znanych uczniom ze słuchu. Po kilkakrotnym słuchaniu danego tekstu, ćwiczeniach utrwalających słownictwo, można rozpocząć wspólne odczytywanie tekstów na głos. Nie należy tłumaczyć dzieciom zasad czytania i pisowni a jedynie zapoznać z obrazem graficznym niemieckich słów.

Odczytywane na głos mogą być krótkie teksty dobrze dzieciom znane, np. z podziałem na role lub w ramach zabawy w określonym tempie i rytmie.

Najefektywniejsze techniki ćwiczące czytanie i rozumienie tekstu to:

- rozpoznawanie liter
- łączenie sylab
- ciche i głośne czytanie
- czytanie znanych wyrazów w odbiciu lustrzanym,
- czytanie znanych wyrazów z poprzestawianymi literami
- łączenie graficznej formy słowa z obrazkiem
- wyszukiwanie i zaznaczanie znanych słów

- rysowanie obrazka ilustrującego tekst,
- rysowanie, kolorowanie, wyklejanie na podstawie informacji zawartych w tekście
- porządkowanie kolejności prostych zdań
- wybieranie właściwych odpowiedzi do pytań
- uzupełnianie tekstu naklejkami lub obrazkami
- uzupełnianie brakujących wyrazów
- wykreślanie wyrazów nie pasujących do treści tekstu
- czytanie dialogów
- uzupełnianie wyrazów w tekście z lukami,
- rozwiązywanie zadań typu: prawda – fałsz,

Techniki ułatwiające pisanie

Pisanie rozwijane jest na tym etapie edukacyjnym, jako odtwarzanie wzorca graficznego, pisanie liter, pojedynczych wyrazów i krótkich zdań. Dopiero w klasie III uczniowie piszą krótkie teksty według wzorów.

Techniki wspomagające pisanie to:

- szlaczki
- pisanie po śladzie
- odwzorowywanie kształtu liter
- przepisywanie wyrazów i krótkich zwrotów
- podpisywanie obrazków
- odszyfrowywanie kodów i zapisywanie według nich znanych wyrazów
- pisanie prostych zdań i krótkich tekstów według wzoru
- pisanie słów lub prostych zdań ze słuchu
- budowanie zdań z rozsypanek
- zapisywanie zakończenia zdania lub tekstu
- pisanie krótkich tekstów informacyjnych na swój temat

c. Formy pracy

Program „Unsere Sprache” preferuje następujące formy pracy:

- pracę zbiorową, frontálną - stosowaną najczęściej na początku lekcji, w czasie rozmowy w kręgu, prezentacji materiału oraz na zakończenie lekcji, jako podsumowanie,
- pracę w grupach, która ma zastosowanie w mini projektach, wspólnym rysowaniu, zabawie,
- pracę w parach, która uczy dzieci w młodszym wieku szkolnym współpracy. Stosuje się ją do ćwiczenia dialogów, gier typu memory, domino itp. a w klasie III, do dyktanda partnerskiego,
- pracę indywidualną, samodzielną - indywidualne wypowiedzi/monolog/, ćwiczenia w zeszytach, wypełnianie kart pracy, zadania kontrolne.

Na każdej lekcji zaleca się stosowanie różnych form pracy

Przykładowe scenariusze lekcji

Klasa I

Temat: Wer ist das?

Cele lekcji:

Uczeń potrafi:

- rozróżniać imiona niemieckie spośród imion dzieci z innych państw
- zrozumieć: Er kommt aus, Sie kommt aus...
- potrafi zapytać kto to jest? -Wer ist das?
- upewnić się czy jest to osoba, o której myślą - Ist das...?
- odpowiedzieć twierdząco lub przecząco na pytanie
- wykazać tolerancję i zrozumienie wobec innych kultur

Pomoce i materiały: zdjęcia uczniów, materiały samodzielnie przygotowane przez nauczyciela: ilustracje głównych postaci podręcznika, ilustracje dzieci o różnym kolorze skóry, kartoniki z niemieckimi imionami: Ina, Anna, Peter, Jan, Uwe, Ikuko, Aki, Simba, Mosi

CD z piosenką i muzyką relaksacyjną, szalik, parawan

Lp.	Przebieg lekcji	Forma pracy	Pomoce
	<p>Wprowadzenie</p> <p>Lekcja rozpoczyna się piosenką: „Guten Tag sagen alle Kinder”.</p> <p>Przypomnieniem informacji z poprzednich lekcji /Hallo, ich bin...Wer bist du?/</p> <p>Nauczyciel sprawdza przygotowanie do lekcji: karty pracy, przybory szkolne. Zbiera przyniesione zdjęcia uczniów, następnie zaprasza wszystkich uczniów na dywan, przekazuje cel lekcji w języku ucznia/ jedyne zdania w języku polskim/</p>	praca zbiorowa	<p>W komunikacji używany jest język niemiecki i mowa ciała</p> <p>zdjęcia i ilustracje</p>
	<p>Prezentacja materiału</p> <p>Nauczyciel pokazuje uczniom zakrytą papierem ilustrację głównych bohaterów podręcznika a następnie wyrywa w papierze mały otwór, okrywa twarz jednego z bohaterów i pyta: <i>Wer ist das?</i></p> <p>Uczniowie próbują zgadnąć i chórem odpowiadają: Anna.</p> <p>Następnie odrywa kolejne elementy zadając to samo pytanie. Uczniowie wymieniają bohaterów podręcznika</p> <p>Następnie nauczyciel bierze jedno zdjęcie ogląda i mówi: <i>Wer kann das sein?</i></p> <p>Pokazuje zdjęcie i pyta: <i>Wer ist das? Ist das Marek?</i> Kiwa przecząco i</p>	praca zbiorowa	ilustracje

<p>wszyscy mówią: Nein N: Ist das Monika? U: Ja. Dalej nauczyciel przedstawia dzieci o innym kolorze skóry, podaje ilustracje uczniowi siedzącemu z lewej strony i mówi: Das ist Aki aus Japan, Das ist Ikuko. Sie ist auch aus Japan. Das ist Simba. Sie kommt aus Afrika. Das ist Neo. Er kommt auch aus Afrika. Das ist Uwe aus Deutschland. Kładzie kartonik z napisem imienia w widocznym dla wszystkich miejscu. Następnie podaje siedzącemu obok uczniowi ilustrację i podpowiada, jak powinien zareagować Uczeń. Zadaje pytanie: Wer ist das? Uczeń powtarza pytanie: Wer ist das? a nauczyciel odpowiada: Das ist Simba. Uczeń powtarza i podaje ilustrację sąsiadowi siedzącemu z jego lewej strony, nazywa osobę i po usłyszeniu pytania Wer ist das? powtarza imię.</p>		
<p>Ćwiczenia utrwalające Następnie gra toczy się dalej ze zdjęciami uczniów i ilustracjami. Kettenspiel – Ist das Monika? Nein, das ist</p>	<p>gra indywidualna</p>	<p>ilustracje</p>
<p>Blindekuh Dzieci poruszają się po klasie, jedno ma zawiązane szalikiem oczy. Nauczyciel włącza muzykę, gdy przerywa, dziecko z zawiązanymi oczami wybiera osobę najbliższą stojącą i pyta: Ist das /wymienia imię/?</p>	<p>gra zbiorowa i indywidualna</p>	<p>szalik</p>
<p>Nauczyciel dzieli klasę na 2 grupy. Grupy chowają się za parawanem. Wyznaczają jedną osobę, która pokazuje np. nogi, rękę,... Grupa zadaje pytanie: Wer ist das? Grupa przeciwna stara się odgadnąć mówiąc: Ist das.... Nauczyciel może punktować wypowiedzi.</p>	<p>Gra zbiorowa i indywidualna</p>	<p>parawan</p>
<p>Kontrola stopnia opanowania materiału Nauczyciel wybiera ochotnika i podaje mu ilustracje i zdjęcia, uczeń losuje, nie pokazując klasie i pyta: Wer ist das?. Zgłaszający się próbują zgadnąć: Ist das... Potem podchodzą inni ochotnicy.</p>	<p>zbiorowa i indywidualna</p>	<p>ilustracje</p>
<p>Praca domowa Karta pracy- Puzzle z postaciami dzieci z różnych krajów świata. Podpisywanie imion po śladzie</p>	<p>indywidualna</p>	<p>Karty pracy</p>

<p>Ewaluacja Nauczyciel przykleja na tablicy trzy symbole: słoneczko, oznaczające, że lekcja się podobała, słoneczko za chmurką, lekcja średnio się podobała chmurka- lekcja się nie podobała Uczniowie podchodzą do tablicy i oceniają lekcję zaznaczają znaczkami Na zakończenie śpiewają piosenkę: Die Schule ist aus ..</p>	<p>zbiorowa i indywidualna</p>	<p>symbole ewaluacyjne</p>
--	------------------------------------	--------------------------------

Klasa II

Temat: Der Baum

Cele lekcji:

Uczniowie:

- znają niemieckie słowa dotyczące budowy drzewa
- potrafią rymowankę: Mein Vater hat ein Haus gekauft
- znają i stosują przyimki z celownikiem: beim, in, auf
- poznają elementy przyrody
- są wdrażanie do poznania celów zrównoważonego rozwoju

Pomoce i materiały: rymowanka zapisana dużymi, łatwymi do czytania literami, materiały samodzielnie przygotowane przez nauczyciela: wykonany z papieru pień drzewa, konary i gałązki, ilustracja gniazda, jajka, dziury/otworu, ogrodu; kartoniki z napisami: der Stamm, der Ast, der Zweig, Blatt, die Blätter, das Loch, das Nest das Ei, der Garten

**Mein Vater hat ein Haus gekauft,
beim Haus ist ein Garten,
in dem Garten ist ein Baum,
in dem Baum ist ein Loch,
in dem Loch ist ein Nest,
in dem Nest ist ein Ei
und morgen sind zwei**

Lp.	Przebieg lekcji	Forma pracy	Pomoce
	<p>Wprowadzenie Lekcja rozpoczyna się piosenką: „Herzlich Willkommen” Przypomnienie słownictwa z ostatniej lekcji - gra: Wer weiß, der bleibt stehen, wer nicht weiß- setzt sich hin. Nauczyciel pokazuje słowo/ ilustracja, gest/ uczniowie nazywają to po niemiecku Nauczyciel sprawdza przygotowanie</p>	<p><i>W komunikacji używany jest język niemiecki i mowa ciała.</i> Praca zbiorowa i</p>	<p>Ilustracje</p>

	<p>do lekcji: karty pracy. Następnie zaprasza wszystkich uczniów na dywan, przekazuje cel lekcji /w języku polskim/</p>	indywidualna	
	<p>Prezentacja materiału N: kładzie na środku pień drzewa i mówi: Das ist der Stamm, uczniowie powtarzają. Następnie kładzie konary mówiąc: Das ist der Ast, das sind Äste, Zweig, Zweige Blatt, Blätter – uczniowie powtarzają każde słowo. Potem zadaje pytanie Was ist das jetzt? Uczniowie mówią: Ein Baum. Nauczyciel objaśnia :Ein Baum wächst im Garten, im Park, im Wald,... kładzie ilustrację ogrodu. Następnie jeszcze raz powtarza nazwy części drzewa i układa do każdego elementu kartonik z podpisem. Uczniowie wspólnie odczytują nazwy z kartoników. Nauczyciel przy pomocy gestów i ilustracji prezentuje rymowankę, kładąc poszczególne elementy na dywanie.</p>	Praca zbiorowa	Materiały samodzielnie przygotowane przez nauczyciela: wykonany z papieru pień drzewa, konary i gałązki, ilustracja gniazda, jajka, dziury/otworu, ogrodu; kartoniki z napisami: der Stamm, der Ast, der Zweig, Blatt, die Blätter, das Loch, das Nest das Ei, der Garten
	<p>Ćwiczenia utrwalające Nauczyciel kolejny raz powtarza rymowankę robiąc pauzę w miejscu nowego słowa. Uczniowie uzupełniają to słowo Uczniowie otrzymują tekst i wspólnie kilkakrotnie go czytają. Potem razem z nauczycielem mówią tekst z pamięci pomagając sobie ilustracjami. Gra – dopasowywanie obrazka do napisu Nauczyciel zadaje zagadkę Was ist das? Das ist im Loch? Uczniowie-Nest Das ist im Garten- Baum ... Rolę przejmują uczniowie ćwicząc przyimki.</p>	Praca zbiorowa I indywidualna	Tekst rymowanki do wklejenia do zeszytu

	Kontrola stopnia opanowania materiału Nauczyciel rozpoczyna rymowankę i wskazuje ucznia, który ma powiedzieć następne zdanie. Uczeń wskazuje następnego.	Praca Zbiorowa i indywidualna	
	Praca domowa Narysuj ilustrację do rymowanki, naucz się jej na pamięć	indywidualna	Zeszyt przedmiotowy
	Ewaluacja Nauczyciel przykleja na tablicy trzy symbole: słoneczko, oznaczające, że lekcja się podobała, słoneczko za chmurką, lekcja średnio się podobała chmurka- lekcja się nie podobała Uczniowie podchodzą do tablicy i oceniają zaznaczając znaczkiem czy lekcja się podobała czy nie. Na zakończenie uczniowie jeszcze raz powtarzają rymowankę	Praca Zbiorowa indywidualna	symbole ewaluacyjne

8. Opis założonych osiągnięć ucznia w powiązaniu z treściami podstawy programowej

Program „Unsere Sprache” zakłada opanowanie języka niemieckiego na I etapie edukacyjnym na poziomie A1 wg. *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego*. Oznacza to, że osoba posługująca się językiem obcym rozumie i potrafi stosować potoczne wyrażenia i bardzo proste wypowiedzi dotyczące konkretnych potrzeb życia codziennego.

Potrafi formułować pytania dotyczące np.: miejsca zamieszkania, ludzi, których zna, i rzeczy, które posiada oraz potrafi odpowiadać na pytania dotyczącego tego obszaru tematycznego. Osoba znająca język niemiecki na tym poziomie, potrafi przedstawiać siebie i innych oraz prowadzić prosta rozmowy pod warunkiem, że rozmówca mówi wolno, wyraźnie i zrozumiale i chce nawiązać rozmowę, co znaczy, że jest gotowy do udzielania pomocy.

Treści z Podstawy programowej	Osiągnięcia ucznia
Odbiera wypowiedzi	Słuchanie, czytanie, interakcja Uczeń:
Uważnie słucha przekazywanych informacji i korzysta z nich	-reaguje na informacje, powitania i pożegnania, -rozumie słownictwo stosowane na lekcjach: <i>Kommt rein! Komm bitte an die</i>

	<p><i>Tafel. Mach die Tür/das Fenster auf/zu!, Wer ist da? Richtig/Falsch Wer fehlt heute? Setz dich!/Setzt euch bitte! Steh/steht auf! Macht die Bücher auf, Bist du fertig?/Seid ihr alle fertig? Zeigt/Zeige mal! Es ist sehr gut gemacht!, Das gefällt mir! Hör/Hört zu!, Schau/schaut mal! Guck/Guckt mal hier!, Warte/wartet mal! Was machst du?/ Was macht ihr? Wir spielen! Wollen wir spielen? Machen wir es zusammen? Alle zusammen! Soll ich helfen? Brauchst du Hilfe?/Braucht ihr Hilfe? Mach/macht das! Du bist dran! • Wer will/möchte? Bitte, der Reihe nach! Wiederhole/Wiederholt bitte!, Sag/sagt das noch einmal! Sag/Sagt das bitte auf Deutsch! Was heißtauf Deutsch? Bis bald! Möchtest du lesen?</i></p> <p>-rozumie wyrażenia codziennego użytku dotyczące zaspokajania najprostszych, konkretnych potrzeb, kierowane bezpośrednio do niego, - rozumie wypowiedzi przekazywane bardzo powoli i wyraźnie, z długimi pauzami umożliwiającymi stopniowe przyswajanie znaczenia, -rozumie bardzo krótkie, proste teksty, czasem pojedyncze wyrażenia, wychwytyjąc znane mu nazwy, słowa oraz podstawowe wyrażenia,</p>
<p>Wyciąga wnioski z przesłanek zawartych w tekście</p>	<p>-rozumie ogólną treść prostszych materiałów informacyjnych i krótkich, prostych opisów, zwłaszcza, jeżeli towarzyszą im pomocne mu materiały wizualne, -czyta i rozumie szyldy informacyjne i ostrzegawcze, -rozumie polecenia do ćwiczeń, instrukcje prostych gier, -uczestniczy w grze Geh bitte geradeaus, dann links. Bei Rot bleib steh'n, bei Grün darfst du gehen</p>
<p>Czyta ze zrozumieniem teksty literackie oraz informacyjne dostępne na I etapie edukacyjnym</p>	<p>-rozumie ogólny sens krótkich opowiadań i baśni przedstawianych także za pomocą obrazów i gestów, -potrafi głośno odczytać z odpowiednią intonacją i poprawnie fonetycznie krótkie, przećwiczone teksty, -rozumie i powtarza rymowanki, wiersze,</p>

	<p>piosenki, -odpowiada na pytania do tekstu np. Was isst die Raupe Nimmersatt am Mittwoch? Was macht der kleine Tiger im Wald?</p>
<p>Wyszukuje w tekście potrzebne informacje, stara się korzystać ze słowników i encyklopedii,</p>	<p>-pracuje z tekstem /<i>Wyliczanki, rymowanki, wierszyki, piosenki, historyjki obrazkowe, komiksy, zgadywanki, przepisy programy, rozkład jazdy, telewizyjne, krótkie monologi, opisy, życzenia, kartki pocztowe, listy, e-maile, wywiady, krótkie teksty narracyjne</i>/. np. Wie heißt das Haus von der Raupe. Suche das Wort im Text und im Kinderlexikon.</p>
<p>Stosuje i zna rolę form użytkowych (np. życzenia, zaproszenie, zawiadomienie list, notatka do kroniki) i grzecznościowych w kontaktach międzyludzkich;</p>	<p>-zna formy ustne i pisemne, grzecznościową i koleżeńską: Einladung zum Geburtstag schreiben Gratulieren zum Geburtstag. Weihnachtskarten schreiben. Brief an den/die Schuldirektor/in E-Mail zum Freund – Ich bin krank, bring mir die Hausaufgaben. Reisetagebuch</p>
<p>Tworzy wypowiedzi</p>	<p>Pisanie, mówienie, interakcje Uczeń:</p>
<p>Wypowiada się w różnych formach języka mówionego i pisanego (kilkuzdaniowa wypowiedź, krótkie opowiadanie i opis, list, życzenia, zaproszenie),</p>	<p>- wypowiada się na temat ludzi i miejsc pojedynczymi zdaniami, -mówi o sobie, opisuje, czym się zajmuje i gdzie mieszka, - liczy do 30, -pisze proste pojedyncze wyrażenia i zdania o sobie i wymyślonych przez siebie postaciach, -wypełnia krótkie i proste polecenia pisemne, - odpowiada na pytania, -uzupełniania fragment brakującego tekstu, -dopisuje/dopowiada zakończenia, -podpisuje obrazki, -układa rozsypanki zdaniowe, -buduje zdania z podanych wyrazów, -pisze krótkie teksty Poesiebuch, konkrete Poesie -Apfel</p>
<p>Przejawia wrażliwość estetyczną w wypowiedziach inspirowanych twórczością dla dzieci; tworzy, przekształca i rozwija swoje wypowiedzi</p>	<p>-zauważa i reaguje na piękno treści, formy, struktury, barw Male ein Bild zum Gedicht „Der Herbst“ von Janosch. Sprachspiele – Sätze erweitern z.B. Ich male. Ich male ein Haus. Ich male heute ein Haus und einen Garten.</p>

<p>Dobiera właściwe formy komunikowania się w różnych sytuacjach społecznych</p>	<p>-dysponuje podstawowym zakresem słownictwa, złożonym z pojedynczych słów lub wyrażen związanych z konkretnymi sytuacjami, -stosuje formę koleżeńską i grzecznościową np. du/Sie - stosuje komunikaty niewerbalne, gesty mimikę, -uważnie słucha, gdy inni mówią, -reaguje emocjonalnie, wyraża radość- <i>Super!, Toll!</i> smutek <i>Es tut mir Leid</i>, złość – <i>Du Blödmann, du Trottel</i> zniecierpliwienie -<i>Es ist langweilig, ich habe keine Lust.</i> Mówi cicho lub głośno w zależności od sytuacji. -odgrywa krótkie scenki rodzajowe</p>
<p>Uczestniczy w rozmowach: zadaje pytania, udziela odpowiedzi i prezentuje własne zdanie,</p>	<p>- potrafi rozpocząć i zakończyć rozmowę, -prowadzi dialog rówieśnikami i dorosłymi, - aktywnie uczestniczy w pracy zbiorowej, pracuje w parach i indywidualnie, -porównuje i ocenia np. <i>Das ist schön. Das ist nicht so schön. Das gefällt mir nicht. Das mag ich nicht.</i></p>
<p>Zna alfabet: rozróżnia litery, głoski i znaki fonetyczne; dzieli wyrazy na sylaby; oddziela wyrazy w zdaniu, oddziela zdania w tekście i poprawnie je zapisuje (zgodnie z elementarnymi zasadami ortografii i interpunkcji),</p>	<p>- zna alfabet, potrafi połączyć graficzną i fonetyczną formę słowa, -śpiewa piosenkę „das ABC” -układa wyrazy wg. alfabetu -układa słowa z sylab, liter - zna proste struktury gramatyczne i wzory zdaniowe w ramach wyuczonego zasobu, -potrafi zapisywać znane słowa i krótkie wyrażenia, np.: krótkie napisy lub instrukcje, nazwy przedmiotów codziennego użytku, nazwy sklepów oraz pewne regularnie stosowane zwroty -potrafi przeliterować swoje nazwisko, adres i inne dane osobowe</p>
<p>Pisze czytelnie i estetycznie, przepisuje teksty, pisze z pamięci i ze słuchu; w miarę swoich możliwości samodzielnie realizuje pisemne zadania domowe,</p>	<p>-potrafi przepisywać pojedyncze słowa i krótkie teksty pisane w standardowej odmianie drukowanej -bierze udział w konkursie na najładniejszy zeszyt, kartę pracy /Laufdiktat, Partnerdiktat, Maldiktat/</p>
<p>Analizuje i interpretuje teksty kultury</p>	<p>- podaje tytuł i autora -podaje rodzaj utworu np. wiersz, obraz, rzeźba...</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - określa budowę np. ile zwrotek ma wiersz, czy występują rymy -podaje głównych bohaterów opowiadań - podaje krótka informacje o autorze -podaje o czym jest utwór do kogo skierowany? - zna przesłanie, wartość uniwersalną np. „Ohne Fleiß, kein Preis” -ocenia, czy utwór się podoba -czyta wiersze, bajki, opowiadania, czasopisma samodzielnie lub z pomocą nauczyciela -ogląda przeznaczone dla dzieci programy telewizyjne po niemiecku, -ogląda wystawy -bierze udział w konkursach recytatorskich -prowadzi dziennik lektur, uzupełnia swoje portfolio
--	---

9. Ewaluacja procesu nauczania

Jednym z elementów ewaluacji jest sprawdzanie wiadomości, umiejętności i postępów pracy ucznia oraz jego ocenianie.

Kontrola postępów ucznia ma dwojakie znaczenie:

- dostarcza nauczycielowi, rodzicom i uczniom informacji, o stopniu opanowania materiału przez ucznia
- wdraża uczniów do systematycznej pracy, nagradzając solidność i rzetelność w wykonywaniu bieżących zadań.

Kontrola i ocenianie postępów procesu dydaktycznego musi przebiegać zgodnie z obowiązującymi przepisami - *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 maja 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 83, poz. 694)*, powinna odbywać się regularnie i według znanych wszystkim kryteriów ocen, w przyjaznej atmosferze i w poczuciu pełnego zaufania.

Program „Unsere Sprache” zgodnie z reformą systemu edukacji, zakłada ocenianie:

- semestralne i końcoworoczne
- wewnątrzszkolne , bieżące
- samokontrolę i samoocenę ucznia,
- ocenę koleżeńską

Na pierwszym etapie edukacyjnym ocena końcoworoczna w klasach I-III szkoły podstawowej ma charakter opisowy i polega na podsumowaniu osiągnięć edukacyjnych ucznia.

Ocenianie bieżące i końcoworoczne musi przebiegać zgodnie z wewnątrzszkolnym systemem oceniania zawartym w statucie szkoły.

Proponuje się, aby dla języka niemieckiego opracować dodatkowo oddzielną ocenę opisową, informującą o tym, które umiejętności i w jakim stopniu zostały przez dziecko opanowane. Zaleca się także w trakcie roku szkolnego stosować oceny opisowe, jako element oceniania kształtującego – informację zwrotną.

Prawidłowa informacja zwrotna powinna zawierać cztery elementy:

- Co uczeń zrobił dobrze?
- Co w pracy ucznia należy poprawić?
- W jaki sposób uczeń ma poprawić swoją pracę?
- Wskazówki dla ucznia na przyszłość

W ocenianiu kształtującym każda ocena musi opierać się na podanych wcześniej kryteriach oceniania ("nacobezu") np.

Bardzo ładnie nauczyłeś się na pamięć piosenki o alfabecie niemieckim. Potrafisz przywitać się i pożegnać oraz przedstawić się po niemiecku. Masz jeszcze problemy z przedstawianiem kolegów i koleżanek oraz stawianiem pytań.

Aby rozwiązać problem posłuchaj kilkakrotnie kasetę i powtarzaj: tak jak komputer, jak wielkolud i mała myszka. Poproś Elę o koleżeńską ocenę.

Na pewno sobie poradzisz, jesteś sportowcem a sportowcy walczą o swoje sukcesy.

Uczniom i rodzicom należy przekazać szczegółowe kryteria, czyli informacji, co będzie podlegało ocenie i w jaki sposób będzie ono prowadzone. Najczęściej informację przekazuje się na początku roku szkolnego lub udostępnia na szkolnej stronie internetowej.

Oceniając bieżące zadania wykonywane przez uczniów na lekcji lub w domu, warto stosować mobilizujący system nagród, przyjazny dla dzieci np. kolorowe naklejki, których określony kolor lub liczba wyrażałyby, jakość oceny. Na bieżąco oceniać wszystkie przejawy aktywności ucznia na lekcji, stopień uczestnictwa w zajęciach świadczy, bowiem o stosunku dziecka do nauki.

Ocena bieżąca może być również słowna lub poprzez gest i mimikę.

W klasie trzeciej należy dodatkowo wprowadzić stopnie szkolne tak jak w klasach IV VI, aby stopniowa przyzwyczaić uczniów do tego sposobu oceniania ich osiągnięć szkolnych.

Uczeń powinien być od samego początku wdrażany do samooceny i oceniania koleżeńskiego. Ocena ta musi być oparta na szczegółowych opisach umiejętności – „Kannbeschreibungen”.

Na początku, gdy dzieci jeszcze nie czytają, opis umiejętności odczytuje nauczyciel a uczeń rysuje lub wkleja odpowiedni znaczek. W podanym poniżej przykładzie uczeń zaznacza pętelką czy umie bardzo dobrze – słońeczko, średnio-słońce za chmurą, musi powtórzyć- chmurka

Przykładowa karta samooceny ucznia

Poziom A1 wg. Europejskiego opisu kształcenia językowego
Dział: Ich und meine Freunde

Umiem nazwać litery niemieckiego alfabetu według kolejności			
Umiem łączyć sylaby w słowa			
Umiem przeczytać poznane niemieckie imiona			
Umiem przywitać się i pożegnać po niemiecku			
Umiem powiedzieć, że jestem obecny/ nieobecny			
Umiem przedstawić się po niemiecku			
Umiem zapytać rówieśnika o imię			
Umiem zapytać: „Kto to jest?”			
Umiem przedstawić kogoś po niemiecku			
Umiem zaśpiewać piosenkę na powitanie			

Przykładowa karta oceny semestralnej w klasie III

Imię i nazwisko ucznia:Klasa:

Uwagi o realizacji materiału:.....

Kompetencje ucznia z języka niemieckiego	Wspaniale	Dobrze	Należy popracować
Rozumienie ze słuchu			
Reaguje na polecenia nauczyciela			
Rozumie poznane nazwy własne			
Rozumie zadane mu pytania związane ze znaną leksyką			
Rozumie łatwe historyjki zawierające znane mu grupy i struktury językowe			
Potrafi dopasować obrazek do usłyszanego wyrazu lub prostego zdania			
Potrafi odpowiedzieć na proste pytanie do tekstu np. prawda/fałsz			
Czytanie			
Potrafi odczytać teksty składające się z kilkunastu słów, nie robiąc błędów			
Potrafi połączyć proste zdania z odpowiednią ilustracją			
Potrafi znaleźć w zwartym tekście znane wyrazy			
Potrafi uporządkować fragmenty krótkiego, prostego tekstu			
Potrafi wyszukać informacje w tekście			

Potrafi korzystać z dziecięcego słownika obrazkowego			
Mówienie			
Potrafi prawidłowo fonetycznie i intonacyjnie powtórzyć za wzorem			
Potrafi powiedzieć z pamięci znany wiersz, wyliczankę, zaśpiewać piosenkę			
Potrafi nazwać znane czynności			
Potrafi zadać proste pytanie i odpowiedzieć na nie			
Potrafi sformułować krótką wypowiedź w zakresie znanych sytuacji			
Potrafi określić swoje samopoczucie			
Potrafi określić miejsce przedmiotów i osób			
Pisanie			
Potrafi poprawnie przepisać zdania z tablicy lub książki			
Aktywność na lekcji			
Prowadzenie zeszytu przedmiotowego oraz ćwiczeń			
PRZYGOTOWANIE DO LEKCJI			

MiejscowośćData.....Podpis nauczyciela

Portfolio

Program „**Unsere Sprache**” zaleca pracę z portfolio. W ‘Dossier’ uczeń gromadzi swoje najlepsze prace, ciekawe karty pracy, dyktanda, nagrania, karty samooceny, dyplomy, pochwały. Wszystkie „dokumenty” powinny być podpisane przez właściciela i opatrzone datą. Po zakończeniu pierwszego semestru uczniowie na podstawie samodzielnie ustalonych kryteriów wybierają prace do oceny semestralnej. Porównują najlepsze prace z pierwszymi, zapisują osiągnięcia i cele na kolejny semestr.

Poprzez pracę z portfolio uczniowie uczą się wartościować swoje efekty pracy. Ważne jest, aby uczniowie sami gromadzili materiały w swoim ‘Dossier’, nauczyciel może ich wspomagać w ocenie i motywować do pracy. Portfolio jest również dla rodziców źródłem informacji o postępach dziecka.

Przykładowe ćwiczenia kontrolne

Rozumienie tekstu czytanego

Lies die Sätze und markiere die richtige Antwort.

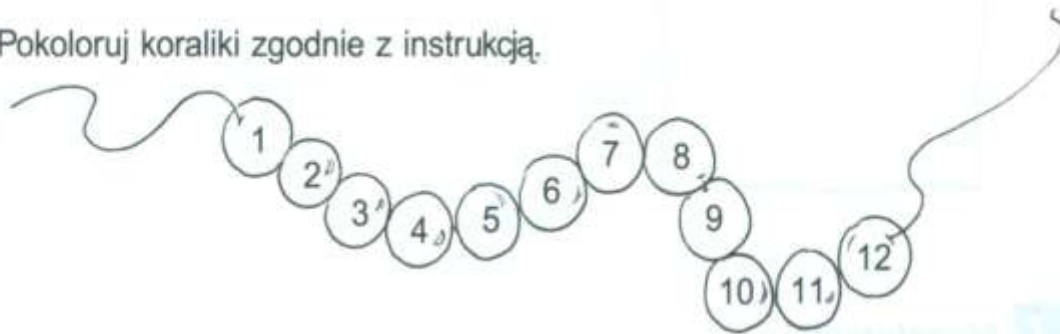
Przeczytaj uważnie zdania i zaznacz prawidłową odpowiedź.

- 1) Das Bett ist im Wohnzimmer.
- 2) Das Sofa ist im Wohnzimmer.
- 3) Die Badewanne ist in der Küche.
- 4) Die Waschmaschine ist im Schlafzimmer.
- 5) Die Spülmaschine ist in der Küche.
- 6) Der Kühlschrank ist in der Küche.
- 7) Das Waschbecken ist im Bad.
- 8) Der Sessel ist im Kinderzimmer.
- 9) Der Schreibtisch ist in der Küche.

richtig	falsch

Quelle: Deutsch mit Peter Und Petra 2

9 Pokoloruj koraliki zgodnie z instrukcją.

eins – rot
zwei, drei – blau
vier – gelb
fünf, sechs – grün
sieben – grau

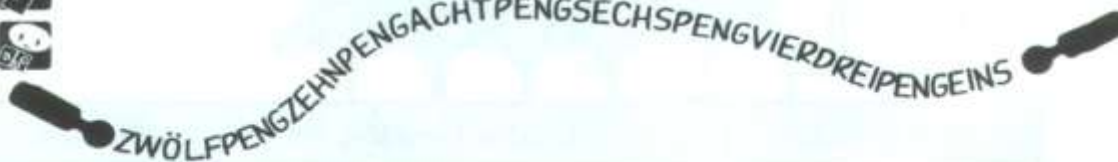
acht – braun
neun – weiß
zehn – schwarz
elf – blau
zwölf – grün

Quelle:TipTop 1A

10 Springseil

Wykreśl niepasujące wyrazy i przeczytaj pozostałe.

Quelle:TipTop 1A

Rozumienie tekstu słuchanego

2 Höre zu, nummeriere und schreibe.

Postuchaj i ponumeruj obrazki. Wpisz litery do diagramu i odczytaj hasło.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

[] [] [] [] [] [] [] [] [] []

Quelle:TipTop 2B

Przekształcanie tekstu Łączenie zdań.

1 Lies und ordne den Text. Zeichne.

Przeczytaj i ułóż tekst we właściwej kolejności. Narysuj w tabelce odpowiednie symbole.

 ich geh` nach Haus.

 hier unten leuchten wir.

 und meine Laterne mit mir.

 Rabimmel, rabammel, rabumm.

 Ich geh' mit meiner Laterne

 Da oben leuchten die Sterne,

 Mein Licht ist aus,

1	2	3	4	5	6	7

*„Ich geh' mit meiner Laterne...“ –
popularna piosenka dziecięca*

Quelle:TipTop 2A

10 Pomaluj tym samym kolorem pasujące do siebie wypowiedzi.

Quelle:TipTop 1A

Przekształcanie tekstu

Przeczytaj dokładnie tekst. Odczytaj zaszyfrowaną odpowiedź.

Verena will sich mit Oliver und Evi treffen.
Niemand soll wissen, wo und wann.
Sie malt einen Brief.
Vielleicht kannst du ihren Brief lesen?
Versuche es mal!

⊙ ⊞ ⊠ ↱ ⊞ ⊠ ⊠ ⊞ ⊠ ⊠ ⊞ ⊠
⊙ ⊙ ⊠ ⊠ ⊞ ⊠ ↱ ⊙ ⊙ ⊙ ⊙

Wyobraź sobie, że jesteś Julią, jak przekażesz informację rodzicom? Uzupełnij luki.

Ich will mich mit

und

treffen.

Wir wollen miteinander

und .

Znajomość słownictwa

Verbinde.

Połącz cyfrę z jej napisem

1 vier 3 sechs 7

drei 11 8 4 6

elf eins acht sieben

Pisanie

Rozwiąż krzyżówkę.

Suche die Wörter für das Rätsel! Trage sie ein!

Suche die Wörter für das Rätsel! Trage sie ein!

sch

Sch

sch

Pisanie

Pomóż koledze odczytać list. Obrazki zastąp literą. Przepisz tekst bezbłędnie i dokładnie w linijkach.

 IEBE ABSII!

 CH IN RANK

 ND IN M ETT.

 ENN CH ABE IEBER.

 CH OLL EE ND

 MMER IEDER EE RINKEN.

 OMMST U AL?

 LLES IEBE

 EINE ISA

Blank handwriting practice lines consisting of multiple sets of horizontal lines for writing.

10. Uwagi końcowe

Oczekiwania wobec programu nauczania języka niemieckiego, jako języka mniejszości narodowej są bardzo różne. Trudno im w pełni sprostać.

Ocena programu według kryterium stopnia dokładności przedstawionych w nim zagadnień jest względna i zależy nie tylko od potrzeb, ale i umiejętności osób korzystających z niego. Najważniejsze dla autorki jest jednak to, aby nauka języka niemieckiego jako języka mniejszości w szkole podstawowej była procesem usystematyzowanym i aby miała układ koncentryczno – spiralny. Proponowane metody i techniki nauczania mają wspomóc młodych nauczycieli w planowaniu lekcji. Właściwa interpretacja treści w nim zawartych i propozycja tekstów literackich umożliwia uczniom stworzenie odpowiednich warunków do nauki i osiągnięcie efektów pozwalających na dalsze kształcenie. Indywidualizacja procesu dydaktycznego umożliwia dostosowanie warunków do potrzeb i możliwości ucznia, gdyż jego dobro, wszechstronny rozwój jest priorytetem w tym programie.

Pozostaje mieć nadzieję, że nauka w oparciu o niniejszy program ułatwi uczącym się osiągnięcie sukcesów w nauce języka niemieckiego oraz podtrzymanie tożsamości narodowej.

11. Bibliografia:

- Bimmel, P.; Rampillon, U.: *Lernautonomie und Lernstrategien*, Langenscheidt, Berlin 2000.
- Ehlers, S.: *Literarische Texte lesen lernen*, Goethe-Institut München, 1992
- Europejski system opisu kształcenia językowego*, CODN, Warszawa 2003
- Franz, M.; Refelein, S.: *Leseschule*, Oldenburg Verlag, München,
- Furche, E.; Gnyś, D.: *Program nauczania języka niemieckiego dla klas I–III szkoły podstawowej*, MENiS DKOS-5002-24/05
- Iluk, J.: *Jak uczyć małe dzieci języków obcych?*, Wydawnictwo Gnome, Katowice 2002
- Komorowska, H.: *O programach prawie wszystko*, WSiP, Warszawa 1999
- Komorowska, H.; Obidniak, D.: *Stopień po stopniu. Rozwój zawodowy nauczyciela języków obcych*, PWN, Warszawa 2002,
- Komorowska, H.: *Metodyka nauczania języków obcych*, Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2003
- Kozłowski, A.: *Literatura piękna w nauczaniu języków obcych*, WSiP, Warszawa, 1991.
- Kretek, I.; Strzemeska, R.: *TipTop*, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa 2004
- Pamuła, M.: *Metodyka nauczania języków obcych w kształceniu zintegrowanym*. Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2006.
- Pfeiffer, W.: *Nauka języków obcych. Od praktyki do praktyki*. Wagros, Poznań 2001.
- Rapacka, S.: *Program nauczania języka niemieckiego dla klas I–VI szkoły podstawowej*, Wydawnictwo Szkolne PWN
- Rożek, Giusti, G.; Merci, F.: *Deutsch mit Peter und Petra 1-3*, Verlag für Deutsch, 1993
- Stawna, M.: *Podejście komunikacyjne do nauczania języków obcych*. WSiP, Warszawa 1991